

UDK: 316.4

Olimjon AXMADJANOV,
Namangan davlat universiteti katta o'qituvchisi, PhD
E-mail: akhmadzhanov71@inbox.ru

Namangan davlat texnika universiteti dotsenti S.Abdullayeva taqrizi asosida

TODAY'S YOUTH AND THE GLOBAL NETWORK

Annotation

In this article, the author analyzed the facts proving the influence of the Internet on the young generation. It has been shown that the global network does not always have a positive effect on teenagers, but also has negative aspects. He also talked about ways and means to protect not only young people, but also adults from falling into internet addiction.

Key words: Global network, gadget, negative influence, positive influence, virtual world, blogger, hacker, internet games.

СЕГОДНЯШНЯЯ МОЛОДЕЖЬ И ГЛОБАЛЬНАЯ СЕТЬ

Аннотация

В этой статье автор проанализировал факты, доказывающие влияние интернета на молодое поколение. Глобальная сеть не всегда оказывала положительное влияние на подростков, показывая, что у нее есть и отрицательные стороны. Он также рассказал о методах и средствах защиты не только молодежи, но и взрослых от интернет-зависимости.

Ключевые слова: Глобальная сеть, гаджет, негативное влияние, позитивное влияние, виртуальный мир, блогер, хакер, интернет-игры.

BUGUNGI YOSHLAR VA GLOBAL TARMOQ

Annotatsiya

Ushbu maqolada muallif internetning yosh avlodga ta'sirini isbotlovchi faktlarni tahlil qilgan. Global tarmoq har doim ham o'smirlarga ijobiy ta'sir ko'rsatmasligini uning negativ tomonlari ham borligini ko'rsatgan. Nafaqat yoshlarni, balki kattalarni ham internet qaramligiga tushib qolishdan asrovchi usullar va vositalar borasida ham so'z yuritgan.

Kalit so'zlar: Global tarmoq, gadjet, negativ ta'sir, ijobiy ta'sir, virtual olam, bloger, xaker, internet o'yinlar.

Kirish. Biz hammamiz yaxshi bilamizki, tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan global tarmoq, bizning hayotimizda muhim va almashirib bo'lmaydigan pozitsiyani egallaydi. Internet bizni davlat xizmatlari sohasidagi qog'oz va byurokratik muammolardan ozod qildi. U iqtisodiyotning rivojlanishida ham sezilarli omil bo'lib qolmoqda. Uzoq masofalardan turib yaqin odamlar bilan muloqot qilish imkoniyatiga egamiz, shu bilan birga vatanidan olisda tahsil olayotgan talabalar o'zlarining yaqinlarini internet orqali vizual ravishda ko'rishlari mumkin bu ularni ayrilq hissini oson yengishlarida katta yordam beradi. Internet yordamida biz butun dunyoda sodir bo'layotgan yangiliklar bilan tanishamiz. Shuningdek, ko'plab blogerlar o'z sahifalarini ochib pul ishlashadi. Dasturchilar foydali dasturlarni yaratadilar, korxonalar o'zlarining mahsulotlarini reklama qiladilar, nogironlar masofadan turib uydan chiqmagan holda ishlash imkoniyatiga ega bo'ldilar[4].

Global tarmoq ko'plab jamiyatlarni bog'laydi. Bu jamiyatlarda jonli muloqot qilish imkoniyati yo'q, ammo Internet orqali aloqa qilish imkoniyati cheksizdir.

Global tarmoqni chegaralari yo'q, virtual ta'lim tizimi ko'plab afzalliklarga ega, endi irqi, millati, ijtimoiy mavqei yoki jinsidan qat'i nazar barcha insonlar sifatli ta'lim olish imkoniyatiga egadirlar. Bir necha asrlar davomida to'plangan bebaho bilimlar hozirda global tarmoqlarda birlashtirilgan[1]. Global tarmoq barcha to'siqlarni buzdi va dunyo kutubxonasiga aylandi. Odamlar juda katta, deyarli cheksiz muloqot qilish va ma'lumot almashish imkoniyatlariga ega bo'lishdi. Tarmoqlard turli xil jamoalar tuzildi: tibbiyot, muhandislik, oshpazlik va boshqalar.

Ushbu jamoalar kasbiy faoliyatga tegishli ma'lumotlarni o'zaro almashadilar, shu bilan chegarasiz muloqot qilish imkoniyatiga egadirlar. Tan olish keraki, internet nafaqat professional, balki hayotiy muammolarni ham hal qilishda ham yordam bermoqda. Ammo, ta'kidlash kerak global tarmoq jonli aloqa o'rnini bosa olmaydi, jonli muloqot paytida biz his qiladigan iliqlik tarmoqlarda mavjud emas. Albatta internet o'quvchilar va talabalar uchun elektron manbalardan foydalanish

imkoniyatini beradi. Hozirda onlayn konferensiyalar, tibbiy maslahatlar, masofaviy seminarlar va zoom konferensiyalari tashkil yetilishi keng tus olmoqda. Pandemiya davrida masofadan turib ta'lim olish usullari takomillashib keng omma tomonidan ijobiy baholandi. Masofaviy ta'lim jonli ta'lim singari yuqori samaraga ega bo'lishi qiyin, lekin imkoniyati cheklangan odamlar uchun va pandemiya holatlarida uning ahamiyati katta qiymatga ega[4]. Internet yosh avlod va turli tushunchalar va kasblardagi boshqa odamlar uchun bilim manbaiga aylandi, U geografik va siyosiy to'siqlarni yo'q qilib chegarasiz muloqot qilish imkonini berdi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Amerika qo'shma shtatlari va Kanadada Internet foydalanuvchilarning 56% ortig'i internet yoshlar hayotiga hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi deb hisoblaydi, ammo 21% Internet yaxshilikdan ko'ra ko'proq zarar keltiradi deb ishonadi. Bu "Forester Research" kompaniyasining tadqiqot natijalaridan olingan. Tadqiqot so'rovlarida 35000 mingdan ortiq foydalanuvchi ishtirok etdi. Ko'pchilik Internet foydalanuvchilari global tarmoqni kuchli ijobiy ta'sirini professional va ijtimoiy hayotlarida his etmoqdalar[5]. Tuganang ikki tomoni bo'lganidek internetning ham salbiy jihatlari mavjud. Haddan tashqari internetga bog'lanib qolish sog'liq va aqliy qobiliyat uchun ham zarar keltiradi. Ularning Internetda yomon narsa bor salomatlik va jismoniy tayyorgarlikka ta'siri. Tadqiqotchilar shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 18% dan 32% uyqu buzilishi va ko'rish qobiliyatining pasayishidan shikoyat qilganlar. Ularning aksariyati keksa avlod vakillari 56 yosh va undan katta. Yana bir salbiy xususiyat bu har xil turdagi firibgarlar turli saytlarda o'z faoliyatlarini jazosiz olib borishmoqda. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida ularga qarshi faol kurash olib borilmoqda. Global tarmoq cheksiz erkinlikni ta'minlaydi va veb-saytga tashrif buyuruvchilar anonim qolishlari mumkin, chunki internetda hamma narsani qilishingiz mumkin. Giyohvandlar, terrorchilar va buzg'unchi g'oyalarga yondosh odamlar internetda o'z jamoalarini tashkil qilishgan. Shu singari ko'plab salbiy jamoalar turli tarmoqlarda mavjud. Bunday jamoalarda ular yoshlarni qanday qilib narkotik qabul qilishga va

turli noma'qul ishlarni sodir etishga o'rgatishadi. Bu saytlarga kirib qolgan bolalar beixtiyor yomon odamlar ta'siriga tushadi. Axir, bolalar va o'smirlarni boshqarish oson, ularning xarakteri hali shakllanmagan va ular virtual dunyoni haqiqiy dunyo bilan osongina chalkashtirib yuborishadi. Xakerlar tomonidan viruslarni global tarmoqlarda tarqatilmogda. Biz bunday saytlar va ilovalarga duch kelganimizda, ularni blokirovka qilishga yoki o'chirishga harakat qilamiz, ammo hozircha bu muammoni biz yengib o'tishga o'jizmiz. Kompyuterda uzoq ishlash markaziy asab tizimiga, ko'rishga, mushak tizimiga va umurtqa pog'onasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ammo, global tarmoqning yana bir salbiy tomoni bor bular Internet o'yinlari va ular o'qituvchilar va ota-onalar orasida tobora ko'proq norozilikka sabab bo'lmoqda. Internet o'yinlar tobora bolalar ongiga kirib borib ularning ruhiyatiga ta'sir ko'rsatib ularni tajovuzkor qilib qo'yadi ular haqiqiy dunyoni virtual dunyo bilan chalkashtira boshlaydilar. O'zlarini jismoniy kamchiliklaridan xijolat bo'lgan bolalar turli komplekslarga duch keladilar va boshqalar bilan muloqatda qiynaladilar. Ular tobora ko'proq o'z dunyosiga chekinadilar va o'zlarini tengdoshlaridan va atrofda odamlardan ajratib turadilar va bu bilan o'zlarini qutulmoqchi bo'lgan qusurlardan xalos bo'lish o'rniga unga tobora chuqurroq kirib boradilar. Haqiqiy dunyoni tark etish ularni yanada odamovi qiladi bu esa ularni o'zlariga ham jamiyatga ham hech qanday foyda olib kelmaydi. Agar siz o'smirlarning ko'zlari bilan qarasangiz, Internet birinchi navbatda ko'ngilochar vositadir va shundan keyingina ko'p ustunliklarga ega bilim manbaidir[3].

Aksariyat o'spirinlar vaqtlarini turli xil foydasiz va zararli veb-saytlarda o'tkazadilar. Natijada foydali kitoblarni o'qish va ta'lim olish uchun vaqt topolmaydilar.

Ular internetning garoviga aylanishadi, internetdan "kasal bo'lishadi". Ularning dunyoqarashi, fikrlashi va aqliy qobiliyatlari internetga qaram bo'lib qolgani sabab borgan sari torayib boradi. Ular jonli muloqotga muhtojlikni his qila boshlaydilar, ular o'z qobiliqlariga berkinadilar va haqiqiy dunyoda jonli muloqotning yetishmasligi tufayli vahshiy, tajovuzkor, o'ziga xos va xudbin bo'lib qoladilar[1]. Ammo ularning o'zlarini buni sezmaydilar va buni ularga tushuntirish juda qiyin. Internet cheklangan emas, ya'ni o'smirlar har qanday foydali ma'lumotlarni olishlari mumkin, ularning fikricha, ma'lumot olish uchun o'zlarini qiziqtirgan har qanday saytga kirishlari mumkin, lekin kattalar har doim ham ularning fikriga qo'shilavermaydi. Ularning ongi hali tarbiyasi va dunyoqarashiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan turli veb-saytlardan himoyalangan. Salbiy saytlar ularning axloqi va axloqiy tarbiyasiga yomon ta'sir ko'rsatishi mumkin.

O'smirlar – bu inson hayotidagi eng yaxshi davr, ta'lim olish va shaxsiyatini shakllantirish vaqti. Yosh avlod kam o'qiydi shuning uchun ular real dunyoda muloqot yo'qligi va kompyuter o'yinlariga haddan tashqari ishtiyoq tufayli internet orqali virtual muloqot qilishni afzal ko'radilar, ularda tajovuzkorlik paydo bo'ladi, ular asabiylashadi, kam o'qiydilar, shuning uchun ular ahmoq va yomon xulqli bo'lib qoladilar. Kompyuterda juda ko'p vaqt o'tkazganligi sababli ular jismonan rivojlanmaydilar[6].

Davlatimiz taraqqiyoti navqiron avlodga bog'liq bo'lib, ularga g'amxo'rlik qilish bizning zimmamizdadir.

Tadqiqot metodologiyasi. Internet mavjud bo'lgan ko'plab ta'lim muassasalarida Wi-Fi modamlari ulangan. Talabalar va maktab o'quvchilari Internetdan erkin foydalanishlari mumkin.

Yosh avlodni salbiy ta'sirlardan himoya qilish uchun Internet filtrlari o'rnatilgan. Bu internetning salbiy ta'siriga qarshi kurashishning bir usuli, ammo bu yetarli emas. O'smirlar maktabdan tashqarida ham internetdan foydalanishlari mumkin. Asosiy tashrif buyuruvchilar o'smirlar bo'lgan internet-kafelar faoliyat ko'rsatmoqda. Ushbu muassasalarda foydalanuvchilarni hech kim nazorat qilmaydi va shunga ko'ra, ular o'zlarini uchun salbiy bo'lgan saytlarga erkin kirishlari mumkin. Ammo biz internetni umuman taqiqlay olmaymiz, chunki agar shunday qilsak, bu muassasalar shunchaki daromadsiz qoladi va yopiladi. Davlat idoralari va muassasalari bevosita global tarmoqqa

ulangan. Pasport stollari, tibbiyot muassasalari, moliya va soliq idoralari va boshqalar shular jumlasidandir[7]. Kelgusida internet ommaviy axborot vositalari, muzeylar, teatrlar, kinoteatrlar, ko'rgazmalar o'rnini egallaydi. Ha, ehtimol, ushbu muassasalarga tashrif buyurish imkoniga ega bo'lgan mehmonlar tashrif buyurishmaydi, chunki ekranlar va monitorlar san'atning barcha zavqlarini yetkaza olmaydi. Albatta, odamlar har doim jonli muloqotga muhtoj bo'ladi, lekin muhimi shundaki, odamlar jonli muloqotda boshdan kechiradigan his-tuyg'ularning virtual olamda yetishmasligini allaqachon his qila boshladilar. Global tarmoq va virtual dunyo xizmat ko'rsatish sohasini tobora ko'proq qamrab oladi. U tobora chuqurlashib hayotimizga kirib bormoqda. Biz odam bo'lib qolamizmi yoki hissiyotsiz robotlarga aylanamizmi, o'zimizga bog'liq. Mutaxassislar internetning bolalarimizga salbiy ta'siriga qarshi kurashishning eng yaxshi vositalarini ishlab chiqmaguncha biz imkon qadar bolalarni ijtimoiy tarmoqlarni salbiy omillaridan himoya qilishimiz zarur, chunki bolalar bizning kelajagimizdir.

Tahlil va natijalar. Yuqorida aytib o'tganimizdek, davlatlar tomonidan internet tarmoqlarida cheklovlarini qo'llanilishi internetdan foydalanishni nazorat qilishning ko'plab usullaridan biridir. Global tarmoq foydalanuvchilarini nazorat qilishning ikkinchi usuli bu ota-onalar, o'qituvchilar va o'smirlar bilan suhbatdir. Albatta, maktab va oliy o'quv yurtlarida ta'lim olayotgan o'smirlar va yoshlarning ko'p vaqtini yo ta'lim muassasalarida, yo uyda o'tkazishini yaxshi bilamiz. Pedagoglar va ota-onalar hamkorlikda ishlashlari kerak. Biz global tarmoqning salbiy ta'siri va xavf-xatarlari haqida ogohlantirishimiz kerak. Ammo qat'iy taqiq dushmanlik bilan kutib olinadi va yosh avlod va kattalar o'rtasidagi munosabatlarni keskinlashtiradi. Kichik yoshdagi bolalar bilan bu muammo biroz yengilroq hal qilinadi kiruvchi saytlarga tashrif buyurishni cheklaydigan maxsus dasturlarni o'rnatish kifoya, chunki ularning psixikasi rivojlanishning dastlabki bosqichida va ular sodda va cheklangan, ularni global tarmoqning salbiy ta'siridan himoya qilish osonroq. O'smirlar bilan esa bu muammoni hal qilish ancha murakkab. Biz o'zaro kelishuvga erishmagunimizcha, ular bilan har qanday nazorat vositalari foydasiz va ular buni dushmanlik bilan kutib olinadi. Miyani haddan tashqari yuklanishdan tinchlantirish va o'ttirilgan vaqtni adabiyot o'qishga sarflash uchun turli xil keraksiz reklamalarni bloklaydigan yoki hatto bir muncha vaqt uxlashdan oldin gadgetlardan foydalanishni cheklovchi ilovalarni o'rnatishni alohida e'tiborga olish zarur[2].

O'smirlarning ko'p odatlari bizning psixikamizni bezovta qilishi mumkin, ammo biz o'zimizni vazmin tutishimiz kerak. Doimiy tanbeh va janjal bolalar o'z muammolarini yashirincha hal qilishlariga va ko'pincha ularning qarorlari noto'g'ri bo'lishiga olib kelishi mumkin. Bizning sa'y-harakatlarimiz teskari ta'sir ko'rsatishi mumkin, bolalar aldashni, yolg'on gapirishni yoki odamovi bo'lishni boshlaydilar. Bu esa bizga kerak bo'lmagan natija. Biz hammamiz bolalar va o'smirlar edik va biz nimani yoqtirardik, kattalarni yoqtirmasdik, tinglagan musiqamiz, biz yoqtirgan taomlar, moda va hatto biz yoqtirgan filmlar ham kattalar tomonidan ma'qullanmagan. Biz yoshlarga o'z iqtidoriga qarab sevimli mashg'ulot, kasb tanlashda o'z maslahatlarimiz bilan yordam berishimiz kerak.

Har qanday holatda ham biz bolalarga ortiqcha hech narsa yuklamasligimiz kerak, ularning qiziqishlari o'rganishimiz va ishonchiga kirishishimiz kerak. Bolalar ko'proq ma'lumot olishlari kerak[5]. Biz o'zimiz tengdoshlarimiz bilan telefonda emas, balki shaxsan muloqot qilishimiz kerak.

Xulosa va takliflar. Shuni xulosa qilishimiz mumkinki, bolalarni tarbiyalash va ularni nazorat qilish uchun ko'proq vaqt ajratib, ular bo'sh vaqtlarini qanday o'tkazishlarini bilib, biz ularni tez-tez teatrga, muzeylarga, ko'ngilochar markazlarga olib borishimiz kerak. Ko'proq sport musobaqalarini tashkil qiling. Bolaligingiz, bo'sh vaqtigingizni internetsiz qanday o'tkazganingiz haqida gapiring. Biz o'zimiz yosh avlodga o'rnak bo'lishimiz kerak. Turli to'garaklar, kurslar tashkil etish, ularning bo'sh vaqtlarini sog'lom o'tkazishini ta'minlashimiz zarur.

ADABIYOTLAR

1. Гилстер П. Новый навигатор Internet: Пер с англ. - Киев: Диалектика, 1996. - 495 с.

2. Колесников О.Э. Интернет для делового человека. - М.: МЦФ. Издат. фирма "Яуза", 2007.
3. Игер Б. Работа в Internet / Под ред. А. Тихонова; Пер. с англ. - М.: БИНОМ, 1996. - 313 с.
4. Андреев, А.А. Введение в дистанционное обучение: учеб.-метод. пособие / А.А. Андреев. М., 1997.
5. Бондаренко, Е. Социальные сети как инструмент развития: виды и возможности. URL : <http://www.trainings.ru/library/articles/?id=10067>.
6. Бровко, А.В. Образование с использованием Интернет / А.В. Бровко, Дж. Кириаку. <http://old.sgu.ru/faculties/physical/departments/it-physics/international>.
6. Кастельс, М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс [Электронный ресурс]. 2004. Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/419306/>.